

INFORMACJE. PRZEGLĄDY. RECENZJE

Działalność Rady Statystyki w II półroczu 2016 r.

W drugiej połowie 2016 r. prace Rady Statystyki dotyczyły trzech dokumentów programowych — programu badań statystycznych statystyki publicznej (pbssp) na rok: 2016 (projekt III zmiany), 2017 oraz 2018.

We wrześniu ub.r. Rada Statystyki zapoznała się z informacją o nowej organizacji opracowywania projektu programu na 2018 r. Temat omówił Janusz Dygaszewicz — dyrektor Departamentu Programowania i Koordynacji Badań GUS. Wyjaśnił, co określają zmiany w zapisach ustawy o statystyce publicznej i jakie są ich konsekwencje. Poinformował, że w pbssp 2018 będzie uwzględniony System Metadanych Statystycznych (SMS), w ramach projektu SISP (System Informacyjny Statystyki Publicznej). Na jednym przykładzie referent przedstawił układ informacji o przekazywanych danych. Zamiast dotychczas publikowanych formularzy na stronie *www* będą publikowane zestawy danych w ramach tzw. *formatów*. J. Dygaszewicz wyjaśnił dokładnie, co zawiera *format przekazywanych danych*. GUS będzie starał się zinwentaryzować wszystkie zbierane zmienne i oznaczyć je w sposób unikalny i jednoznaczny, nadając im identyfikatory (według ustalonych reguł). W przyszłości pozwoli to na wyeliminowanie redundancji danych. Dyrektor Dygaszewicz podkreślił, że jest to praca bardzo trudna i stanowiąca duże wyzwanie dla GUS, jednak daje szansę na uporządkowanie zbieranych danych. Jest to pierwszy, ambitny krok, aby w odniesieniu do *formatów* przekazywanych danych przejść ostatecznie do publikowania danych w postaci XML.

W dyskusji zwracano uwagę na potrzebę ścisłej współpracy z resortami, a także podkreślano odpowiedzialność podmiotów sprawozdawczych przy opracowywaniu nowego programu badań. Konieczne będzie m.in. udostępnienie odpowiednich informacji na portalu sprawozdawczym. Dyskutanci zwrócili też uwagę na koszty nowego rozwiązania. Wyrażano obawy dotyczące przygotowania pbssp 2018 przez resorty.

Na posiedzeniu w listopadzie 2016 r. Rada przedyskutowała szczegółowy harmonogram prac nad projektem pbssp 2018. Harmonogram ujmuje m.in. prace związane z zaprojektowaniem modeli do obsługi tego programu w SMS, m.in. testowanie modeli w środowisku przedprodukcyjnym i przeprowadzenie szkoleń dla jednostek prowadzących badania statystyczne. Omówiono również dotych-

czasowe prace związane z opracowaniem projektu programu i dyskutowano nad problemami wynikającymi z faktu, że projekt ten będzie po raz pierwszy przygotowany w odmiennej formule.

W grudniu ub.r. Rada Statystyki została poinformowana przez Annę Dobrowolską — zastępcę dyrektora Departamentu Programowania i Koordynacji Badań GUS, o pracach przygotowawczych pbsp 2018. Dyrektor Dobrowolska przedstawiła także harmonogram prac, który ujmuje m.in. analizę zgłoszonych uwag, uruchomienie skrzynki mailowej służącej pomocą w przygotowywaniu opisów badań i przekazanie przez wszystkie jednostki autorskie opisów własnych projektów badań w systemie SMS.

Posiedzeniami Rady Statystyki kierował prof. dr Franciszek Kubiczek — przewodniczący Rady. Uczestniczyli w nich prezes GUS dr Dominik Rozkrut oraz wiceprezesi — dr Grażyna Marciniak oraz Konrad Cuch.

Ponadto **na 5 posiedzeniach plenarnych** członkowie Rady dyskutowali nad metodami badań, problemami występującymi w ich realizacji, potrzebami użytkowników oraz kierunkami rozwoju i pracami w konkretnych dziedzinach statystyki.

Posiedzenie w lipcu 2016 r. koncentrowało się na temacie *metodologia i zakres informacyjny spisu ludności i mieszkań 2021 roku oraz źródła danych*. Temat przedstawiła Dorota Szałtys — zastępca dyrektora Departamentu Badań Demograficznych i Rynku Pracy GUS, będąca członkiem powołanego przez prezesa GUS *Zespołu do spraw opracowania podstaw prawnych i koncepcji realizacji powszechnego spisu rolnego 2020 oraz narodowego spisu powszechnego ludności i mieszkań 2021*. Pani Dyrektor omówiła kwestie dotyczące badania potrzeb informacyjnych dla spisu rundy 2021 r., uwzględniające m.in. analizę wyników wewnętrznego zapotrzebowania na dane ze spisu 2011 r., badanie satysfakcji użytkowników danych oraz częstości korzystania przez nich z elektronicznych zasobów informacyjnych dostępnych na stronie internetowej GUS. Ponadto poruszyła kwestie dotyczące głównych tematów badawczych oraz planowanych do realizacji w 2021 r. i w kolejnych rundach spisów. Zwróciła uwagę na potencjalne źródła danych: administracyjne, rejestry statystyczne, badania statystyczne (reprezentacyjne, badanie ludności w obiektach zbiorowego zakwaterowania i osób bezdomnych) oraz Statystyczną Bazę Spisową. Przedstawiła koncepcję realizacji spisu w 2021 r. uwzględniającą: spis z systemów i rejestrów administracyjnych, wykorzystanie zasobów informacyjnych planowanej do utworzenia Statystycznej Bazy Spisowej, badanie reprezentacyjne oraz technikę realizacji spisu, w tym w szczególności samospis internetowy. Dyrektor Szałtys stwierdziła, że nowe podejście do spisu w 2021 r. zakłada: zwiększenie liczby potencjalnych źródeł danych, utworzenie Statystycznej Bazy Spisowej, uzyskanie danych na możliwie najniższym poziomie dostępności, zwiększoną rolę samospisu internetowego oraz szersze wykorzystanie metod matematyczno-statystycznych do opracowania wyników spisu ludności i mieszkań.

Prof. dr F. Kubiczek, koreferujący temat, zwrócił uwagę na szeroki zakres planowanego spisu, zapewniający zarówno informatyczne potrzeby krajowe, jak i potrzeby międzynarodowe. Przewodniczący Rady podkreślił potrzebę szersze-

go uwzględnienia w spisie problematyki migracji i narodowości oraz informacji o rodzaju budynków i wykorzystywanych w mieszkaniach źródłach energii. Wskazał na zróżnicowane, w poszczególnych krajach, koszty realizacji spisów rundy 2010.

W bogatej dyskusji zwrócono m.in. uwagę na: potrzebę szerszego wykorzystania doświadczeń wynikających ze spisu w 2011 r., konieczność powołania zespołu metodologicznego wspierającego zastosowanie metod spisowych oraz opracowywanie wyników, zwiększenie zakresu konsultacji nad założeniami spisu, uwzględniającymi różne środowiska odbiorców danych spisowych, w tym jednostki samorządu terytorialnego. Rada Statystyki pozytywnie oceniła przebieg wstępnych prac dotyczących spisu ludności i mieszkań w 2021 r., zwłaszcza koncepcję Statystycznej Bazy Spisowej.

We wrześniu 2016 r. posiedzenie Rady dotyczyło *wpływu polityki spójności na kształt głównych wskaźników makroekonomicznych*. Odpowiedni Raport, opracowany pod kierunkiem prof. Janusza Zaleskiego, przedstawił dr Zbigniew Mogiła z Wrocławskiej Agencji Rozwoju Regionalnego. Poinformował, że w badaniu wykorzystano model HERMIN. Omówił długą listę wskaźników dla poziomów krajowego i regionalnego, na które miały wpływ fundusze unijne. Referent skupił się na przedstawieniu wyników symulacji wpływu polityki spójności na niektóre zjawiska. Podkreślił, że wyniki badania pokazują, że polityka spójności oddziałuje pozytywnie na rozwój społeczno-gospodarczy Polski i województw.

Raport ten został pozytywnie przyjęty przez koreferentkę prof. dr hab. Joannę Kotowicz-Jawor z PAN, jak i innych uczestników dyskusji. Jednocześnie wskazano na potrzebę rozważenia uzupełnień analiz w kolejnych edycjach badania.

Posiedzenie październikowe koncentrowało się na dwóch problemach. Pierwszym z nich były *doświadczenia Ośrodka Administracyjnych Źródeł Danych w przetwarzaniu danych pozyskiwanych na potrzeby statystyki z rejestrów urzędowych i systemów informacyjnych administracji publicznej*, drugim — *gospodarka morska i żegluga śródlądowa w statystyce publicznej*.

Pierwszy temat przedstawił Krzysztof Kowalski — zastępca dyrektora Urzędu Statystycznego w Warszawie. Wymienił elementy strategii wykorzystania danych administracyjnych w statystyce. Omówił prace związane z oceną jakości przetwarzanych zbiorów oraz kierunkami ich wykorzystania w statystyce publicznej od utworzenia Ośrodka w roku 1998. Pan Dyrektor pokazał stosowany w Ośrodku model przetwarzania danych. Omówił również zalecenia dla statystyki polskiej wynikające z udziału w projekcie PHARE 2003 i kontaktów z ekspertami skandynawskimi. Podkreślił znaczenie prac dotyczących wykorzystania danych z systemów administracyjnych w Powszechnym Spisie Rolnym 2010 oraz Narodowym Spisie Powszechnym 2011. Dyrektor Kowalski sformułował też, adresowane do statystyków, zalecenia dotyczące wykorzystywania danych administracyjnych przez statystykę publiczną.

Koreferentami tematu byli dyrektor Józef Sobota z NBP oraz Mikołaj Stęszewski — radca generalny w KPRM. Pozytywnie ocenili oni prace Ośrodka na rzecz wykorzystania administracyjnych źródeł danych przez statystykę publiczną i wyrazili nadzieję, że ich zakres ulegnie rozszerzeniu. Koreferenci uważali

nawet, że statystyka nie powinna zbierać informacji, które istnieją już w systemach administracyjnych. Uznali natomiast za istotne tworzenie zharmonizowanych definicji, uspołnienie rejestrów oraz znoszenie barier prawnych w korzystaniu ze źródeł administracyjnych. Jednocześnie wskazali na konieczność poprawy standardu danych oraz zintensyfikowanie w GUS prac służących integracji danych, co wymaga dodatkowych funduszy.

W dyskusji wskazywano na potrzebę usuwania w społeczeństwie, bariery mentalnej związanej z wykorzystaniem źródeł administracyjnych. Ponadto uznano, że w kolejnej nowelizacji ustawy o statystyce publicznej powinien być usunięty zapis w § 35e, zabraniający GUS łączenia danych z różnych źródeł. Zwracano poza tym uwagę na potrzebę jednolitych definicji i pojęć, a także zbudowanie kluczy przejść pomiędzy pojęciami stosowanymi przez różne instytucje oraz konieczność ścisłej współpracy z gestorami danych administracyjnych.

Temat gospodarki morskiej w statystyce publicznej omówiła Anna Bilka — kierownik Ośrodka Statystyki Morskiej w Urzędzie Statystycznym w Szczecinie. Zwróciła uwagę zwłaszcza na prace rozwojowe prowadzone przez Ośrodek szczeciński. Przedstawiła udział jego pracowników w międzynarodowych grupach roboczych i zadaniowych. Mówiła również o zadaniach Ośrodka i jego działaniach popularyzujących statystykę morską oraz kilku publikacjach, które charakteryzują gospodarkę morską.

Z kolei temat żeglugi śródlądowej w statystyce publicznej przedstawiła Justyna Brzezińska — główny specjalista w Ośrodku Statystyki Transportu i Łączności w Urzędzie Statystycznym w Szczecinie. Referentka omówiła zakres badań statystycznych śródlądowego transportu wodnego. Przedstawiła problemy związane ze współpracą Urzędu z Eurostatem i zadania, na których koncentruje się ta współpraca. Podkreśliła znaczenie zapewnienia użytkownikom wiarygodnych i porównywalnych informacji, które są dostosowywane do zmian zachodzących w tej dziedzinie transportu.

Rada Statystyki pozytywnie oceniła prace Ośrodka Gospodarki Morskiej.

W listopadzie 2016 r. posiedzenie dotyczyło *systemu monitorowania sytuacji osób starszych w Polsce — zadania statystyki publicznej*. Temat przedstawił Stefan Kołucki — dyrektor Departamentu Polityki Senioralnej w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Poinformował, że obowiązek monitorowania wynika z ustawy z 11 września 2015 r. o osobach starszych. Obejmuje on: sytuację demograficzną i dochodową, warunki mieszkaniowe, aktywność zawodową, sytuację rodzinną, strukturę gospodarstw domowych, sytuację osób niepełnosprawnych, aktywność społeczną i obywatelską, aktywność edukacyjną i kulturalną, aktywność sportową i rekreacyjną, stan zdrowia, dostępność i poziom usług socjalnych, równe traktowanie i przeciwdziałanie dyskryminacji ze względu na wiek i realizację polityki dotyczącej seniorów. Informacja o sytuacji osób starszych została opracowana po raz pierwszy przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej za rok 2015.

Referent omówił szczegóły systemu monitorowania sytuacji osób starszych pod kątem możliwości wykorzystania istniejących danych statystycznych. Przedstawił wynikające z tego wnioski dla statystyki publicznej. Za najważniej-

sze uznał konieczność ujednoczenia grup wiekowych w prowadzonych badaniach (obecnie definicja ustawowa osoby starszej mówi, że jest to osoba, która ukończyła 60. rok życia) oraz ustalenie struktury poszczególnych, ustawowych tematów monitorowania sytuacji osób starszych. Ponadto wskazał na potrzebę uzupełnienia dotychczasowych badań: sytuacji rodzinnej osób starszych i ich opiekunów oraz osób niepełnosprawnych, aktywności społecznej i obywatelskiej oraz sportowej osób starszych, równego traktowania i przeciwdziałania dyskryminacji ze względu na wiek.

Koreferaty przedstawili członkowie Rady Statystyki — Maria Osowska, Jan Guz i Lucyna Dargiewicz. Maria Osowska wskazała na tematy wymagające uzupełnienia w pracach badawczych. Podkreśliła, że zwłaszcza dane niezbędne do monitorowania bieżącej sytuacji osób starszych powinny pochodzić z badań aktualnych, a nie sprzed kilku lat. Jan Guz z kolei zwrócił uwagę, że osoby starsze postrzegane są w społeczeństwie w kontekście wydatków ponoszonych na nie w ramach polityki społecznej, gdy tymczasem są to często osoby pracujące i powiększające PKB. Lucyna Dargiewicz natomiast zwróciła uwagę na zapewnienie usług pielęgniarstwo-opiekunich osobom starszym i wskazała, że wraz z rosnącym zapotrzebowaniem na opiekę pielęgniarstwa, związanym ze starzeniem się społeczeństwa, spada możliwość dostępu do tej opieki. Podkreśliła negatywną rolę, jaką odgrywają w tym systemy szkolnictwa i wynagrodzeń pielęgniarzek.

Ponadto w dyskusji zwrócono m.in. uwagę na konieczność uwzględnienia w definicji osoby starszej jej aktywności zawodowej, wykorzystywania źródeł administracyjnych, co pozwoli na dezagregację danych do poziomu lokalnego oraz takiego opracowywania zakresu informacji o osobach starszych, aby był on maksymalnie spójny i porównywalny w czasie.

Rada Statystyki pozytywnie oceniła przedstawiony materiał dotyczący systemu monitorowania sytuacji osób starszych w Polsce i związanych z tym zadań dla statystyki publicznej. Podkreślono, że zarówno referat, koreferaty, jak i dyskusja pozwalają na określenie tematów niezbędnych do badania przez statystykę publiczną, tak aby uzyskane wyniki pozwalały Ministerstwu na opracowywanie co roku pełnej i spójnej informacji o sytuacji osób starszych.

Na tym samym posiedzeniu Rada Statystyki przedyskutowała skutki, jakie dla statystyki publicznej wynikają z decyzji o posługiwaniu się przez przedsiębiorców w kontaktach z administracją tylko jednym identyfikatorem (NIP z pominięciem identyfikatora REGON).

Jednocześnie Rada Statystyki wystąpiła do pani Elżbiety Rafalskiej, Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej o poparcie prośby Rady Monitoringu Społecznego o dofinansowanie projektu badawczego *Diagnoza Społeczna 2017*, realizowanego przez niezależny zespół pracowników nauki i praktyków statystyki.

Prezes GUS dr Dominik Rozkrut zwrócił się do wszystkich uczestniczących w posiedzeniu, aby w ankiecie zamieszczonej na stronie internetowej GUS wypowiedzieli się na temat przygotowywanych spisów powszechnych.

Podczas posiedzenia listopadowego zebrani uczcili chwilą ciszy pamięć zmarłej 27 października 2016 r. Elżbiety Arciszewskiej-Piątkowskiej, członkini Rady

Statystyki w latach 2002—2007. Przewodniczący Rady prof. dr Franciszek Kubiczek podkreślił zaangażowanie byłej Przewodniczącej Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów w prace Rady Statystyki. Przedstawił sylwetkę zmarłej jako osoby kierującej się w swej działalności potrzebami osób wymagających pomocy. Elżbieta Arciszewska-Piątkowska wyróżniona była odznaką honorową „Za zasługi dla Statystyki RP”.

Posiedzenie grudniowe Rady Statystyki poświęcone było *stanowi i perspektywom rozwoju statystyki rolnictwa*.

Temat omówił Artur Łączyński, dyrektor Departamentu Rolnictwa GUS. Przedstawił system zbierania danych, a przede wszystkim zwrócił uwagę na zintegrowane badanie rolnicze. Dyrektor Łączyński nadmienił, że rozpoczęto prace projektowe nad nowym, jednolitym modelem systemu, który obejmie i będzie przetwarzał wszystkie dane o cenach produktów rolnych (skupu i w obrocie targowiskowym) i ziemi oraz różnych relacjach cen. Ponadto prowadzone są prace zmierzające do szerszego wykorzystania Rejestru Cen i Wartości Nieruchomości. Poinformował, że prowadzone są także bilanse produkcji rolnej. Obecnie mamy 18 bilansów produktów roślinnych i 12 bilansów produktów zwierzęcych. Pan Dyrektor omówił też badania środków produkcji w rolnictwie, a następnie badania modułowe planowane po 2020 r. Zarysował także kwestie związane z planowanym na rok 2020 spisem rolnym. Zwrócił też uwagę na plany unijnej statystyki rolniczej po 2020 r. Podkreślił, że w statystyce rolnictwa po roku 2015 znacznie zwiększono zakres wykorzystania danych administracyjnych. Ponadto w szerszym zakresie będą wykorzystywane dane satelitarne, zwłaszcza w odniesieniu do badań oceny stanu upraw, szacunków plonów i zbiorów oraz rozpoznawania upraw.

Temat koreferowali członkowie Rady prof. dr hab. Andrzej Barczak, dyrektor Józef Sobota oraz prof. dr hab. Józef Zegar. W swych wystąpieniach zwrócili uwagę m.in. na aspekty, których brakowało w prezentacji i jej zbyt ogólnikowy charakter. Postulowali potrzebę spojrzenia na statystykę resortową w szerszym kontekście. Zwrócili szczególną uwagę na konieczność umiejętnego wykorzystywania w badaniach rolniczych danych administracyjnych. Podkreślano duże możliwości wykorzystania danych rachunków ekonomicznych rolnictwa.

W dyskusji poruszano m.in. kwestie związane z: planowanymi badaniami rolniczymi w roku 2020 i później, potrzebą realizacji *badania metody upraw rolnych* oraz *badania emisji gazów cieplarnianych*, możliwością rozszerzenia wykorzystania danych administracyjnych i prowadzenia badań satelitarnych, jak również ograniczania prób rolniczych badań reprezentacyjnych.

Na posiedzeniu grudniowym Rada przyjęła *Plan tematyczny posiedzeń plenarnych Rady Statystyki na I półroczu 2017 r.* Poza pracami nad projektem pbssp na rok 2018, tematami posiedzeń Rady będą: diagnoza społeczna a statystyka publiczna, społeczeństwo informacyjne, rozwój statystyki trzeciego sektora, koncepcja integracji europejskiej statystyki społecznej oraz monitoring realizacji celów zrównoważonego rozwoju (Agenda 2030).